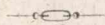

ALEX. LĂPĚDATU

DOI CĂRTURARI BRAȘOVENI

DIN SEC. XVIII

ȘI

CÂTEVA DOCUMENTE ÎMPOTRIVA UNIRII

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

1915.

ALEX. LĂPĚDATU

DOI CĂRTURARI BRAȘOVENI

DIN SEC. XVIII

ȘI

CÂTEVA DOCUMENTE ÎMPOTRIVA UNIRII

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj-Napoca

RBCFG202000939

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

1915.

Doi cărturari brașoveni din secolul XVIII

— IOAN și RADUL DUMA —

În legătură c'un ms. din biblioteca Internatului teologic din București, o traducere din grecește a scrierii lui Toma de Kempis: «De imitatione Christi», d. D. Furtună a dat de curând câteva nouă contribuțiuni literare asupra traducătorului,—dascălul brașovean Ioan Duma ¹⁾. În legătură cu alte două mss. ale acestui modest slujitor de altar, o Tălcuire la Apocalipsul Sf. Ioan Bogoslovul din biblioteca Academiei Române ²⁾ și o Psaltichie românească din biblioteca răposatului Mitropolit Iosif Naniescu ³⁾, întregim aci, în cele următoare, contribuțiile d-lui Furtună.

* * *

Mai întâiu însă câteva cuvinte asupra scriitorului.

Din faptul că într'un al patrulea ms. al său, un miscelaneu de învățături dogmatice din biblioteca Academiei Române ⁴⁾, își zice: Ioan sin Radul Duma, s'a dedus ⁵⁾ c'ar fi fiul cunoscutului dascăl și scriitor brașovean cu acest nume din a doua jumătate a sec. XVIII ⁶⁾. Dar presupunerea nu se poate menține, întru cât Ioan Duma trăește cel puțin c'un sfert de veac înaintea lui Radul Duma, precedându-l în slujba de cântăreț al bisericii Sf. Nicolae din Scheii Brașovului. Căci, pe când Ioan e an-

¹⁾ O traducere a dascălului ardelean Ioan Duma, în Revista istorică, 1915, 69 - 73.

²⁾ Ms. No. 2489. Cf. mai jos, p. 8, n. 1.

³⁾ Azi în bib. Academiei Române, ms. No. 4305.—V. anexa IV.

⁴⁾ Ms. No. 2467. V. anexa III.

⁵⁾ Furtună, art. cit., 71.

⁶⁾ Cf. N. Iorga, Istoria literaturii române în sec. XVIII, II, 324 și Acelaș, Istoria bisericii române, II, 209.

gajat ca dascăl la 1759¹⁾, Radul e angajat ca atare numai la 1776²⁾. Tatăl lui Ioan Duma trebuie să fie așa dar un alt Radul. Și într'adevăr, din «Istoria bisericilor Scheailor Brașovului» și din «Documentele privitoare la trecutul Românilor din Schei», publicate de d. St. Stinghe, se constată că între 1723—1740³⁾, îndeplinea un important rol în viața social-bisericască a Românilor Brașoveni un Radul Duma, care, în calitatea lui de «gociman» (Gottesmann), epitrop al bisericii St. Nicolae, a reprezentat interesele comunității în diferite afaceri de ordin spiritual și material: în Ardeal pe lângă Episcopul Ioan Pataki⁴⁾ și generalii guvernatori ai țării Tige și Wallis⁵⁾, în Oltenia austriacă pe lângă Episcopul Inochentie și Gheorghe Cantacuzino⁶⁾, în Belgradul sârbesc și Carlovitz pe lângă Mitropolitul Vichentie Ivanovici⁷⁾ și în Moldova pe lângă Grigorie-Vodă Ghica⁸⁾. Acest Radul Duma e, foarte probabil, tatăl dascălului Ioan⁹⁾, menționat între 1751 și 1774¹⁰⁾, iar Radul Duma, menționat între 1774 și 1790¹¹⁾, e, cum

BCU Cluj / Central University Library Cluj

¹⁾ La 20 Mai. Actul de angajament («Tocmeala dascălului de cântări Ioan sin Radul Duma», din «Catastiful pentru rânduiala dascălilor [bisericii Sf. Nicolae din Schei]») la A. Bârseanu, Istoria școalelor centrale române gr. or. din Brașov, Brașov 1902, 12-a.

²⁾ La 1 Ianuarie. Actul („Legătura dascălului Radul Duma“, din acelaș catastif), ibidem, 15-a.

³⁾ St. Stinghe, Istoria, Brașov 1899, 65 și 218.

⁴⁾ La Făgăraș, în 1723: Stinghe, Istoria, 65 sq. Cf. Acelaș, Documente, I (Brașov 1901), 71.

⁵⁾ La Sibiu. Întâia oară, în Ianuarie 1729: Stinghe, Istoria, 87-8. A doua oară, în primăvara a. 1733: ibidem, 119. A treia oară, în toamna a. 1736: ibidem, 138.

⁶⁾ La Craiova, în Noemvrie-Decemvrie 1732: Stinghe, Istoria, 114.

⁷⁾ Întâia oară, în August 1735: Stinghe, Documente, I, 173—4 și 177—9 și Acelaș, Istoria, 127—8. A doua oară, în Iunie-Noemvrie 1736: Stinghe, Istoria, 144 și Acelaș, Documente, I, 188—9 și 191.

⁸⁾ La Iași, în Iulie 1731: Stinghe, Istoria, 97.

⁹⁾ De notat că Ioan Duma nu se numește nici odată „sin dascălul Radul Duma“, ci numai „sin Radul Duma“.

¹⁰⁾ Cf. mai jos, p. 8, n. 2 și 7.

¹¹⁾ Pentru data întâia, Furtună, I. c., 70; pentru cea de a doua, N. Iorga, Studii și Documente, XIII, 31.

am arătat cu alt prilej ¹⁾, fiul preotului Dimitrie, menționat între 1725 și 1767 ²⁾.

* * *

Din acești patru membri ai familiei Duma, cu rol mai însemnat în viața Românilor din Brașov în sec. XVIII, doi — dașcălii Ioan și Radul — au fost cărturari în înțelesul deplin al vremii. Activitatea literară a celui din urmă, ca mai importantă, e mai bine cunoscută. A fost cercetată mai întâiu — după unica sa tipăritură: «Preoția sau îndreptarea preoților» din 1786 ³⁾ — de d. N. Iorga ⁴⁾, iar acum în urmă — după manuscrisele sale din biblioteca Academiei Române: «Raiul nou» din 1774 ⁵⁾, «Pășunea oilor cuvântătoare» din 1780 ⁶⁾ și «Piatra credinții» din 1787 ⁷⁾ — de d. Furtună ⁸⁾.

¹⁾ Un început de traducere a Mineiilor la Brașov, în Revista istorică, 1915, 113 n. 3. In ac. broșură, p. 20, n. 1.

²⁾ Ibidem. — La mențiunile de acolo despre popa Dimitrie Duma, adaog aci: N. Iorga, Studii și Documente, XIII, 256 (a. 1756) și 263 (a. 1767). — Radul Dașcălul a avut fiu pe un Dimitrie, menționat, tot ca cântăreț, dar nu la Brașov, ci la București, în 1795, într'o notă pe unul din mss. lui Ioan Duma. — V. anexa III și Furtună, l. c., 71. — Un Gheorghe Duma, de sigur din aceiaș familie, se înseamnă; la 1804, pe unul din mss. Raiului nou, v. anexa I și N. Iorga, Două biblioteci de mănăstiri: Ghighiu și Argeș, București 1904, 46.

³⁾ Invățături cătră preoți și diaconi cu privire la rânduiala și îndeplinirea serviciului divin, traduse din slavonește și grecește. S'a tipărit mai întâiu la Viena, în 1786 (Bianu-Hodos, Bibliografia veche românească, II, 315). Nu se cunosc însă exemplare decât din ed. 2-a, tipărită la Sibiiu, în 1789 (Bianu-Hodos, ibidem, 330-1).

⁴⁾ Mss. No. 1314 (originalul traducerii, din 1774), 2481 (còpie a preotului Stefan Ivanovici din Brașov, din 1777) și 2485 (còpie autografă a traducătorului, din 1780). Cuprinde o culegere de vieți ale sfinților, traduse din latinește și grecește. Traducerea din latinește e a lui Radul Duma, cea din grecește a unui episcop „Neofit de Cernavoda“ (!?), refugiat, pe timpul războiului ruso-turc dela 1768-74, la Brașov. V. anexa I.

⁵⁾ Ms. No. 1431 (còpie din 1784 a unui popă Nica din Cernatul Săcelelor). Cuprinde sfaturi cătră păstorii duhovnicești cum să pască turmele cuvântătoare, traduse din grecește. V. anexa II.

⁶⁾ Ms. No. 2556 (autograf al lui Radul Duma). Titlul și descrierea la N. Iorga, Două biblioteci de mănăstiri, 44—5.

⁷⁾ Mai sus, p. 3, n. 1.

Insumi am arătat apoi, că acest zelos dascăl—despre care un contemporan ne spune că «neavând parte de preoție, au rămas dascăl și cântăreț la această biserică (Sf. Nicolae din Brașov) și că, fiind cu mare osârdie și având mare dar de la Dumnezeu, multe cărți au tălmăcit de pe limba latinească, grecească și șârbească pe limba românească»¹⁾—începuse chiar traducerea Mineielor, dar că nu avu parte să ducă la capăt această mare lucrare literară a timpului²⁾, de oare ce tocmai când termină traducerea Mineiului pe Septemvrie, apărù de sub tipar în-tâiul Mineiu (pe Octomvrie) a lui Chesarie, astfel că, față de lucrarea învățatului episcop râmnicean, modestul dascăl brașovean conțeni pe a sa, desigur nu fără regretul de a fi întrerupt o operă cu care voiă, poate, să-și încheie activitatea sa de traducător³⁾.

Pe lângă această lucrare a lui Radul Duma, menționăm aci alte două, de cuprins istoric: a) viața lui Petru cel Mare și b) viața marelui cneaz Dimitrie Ivanovici, traduse, ambele, din rusește, întâia înainte de 1783⁴⁾, a doua la 1785⁵⁾. Izvodul original al traducerilor nu ni s'a păstrat, ci numai o còpie a lui, din 1788, datorită unui oare care Zamfir Marcu Căpitanul din Brașov⁶⁾. În această còpie, traducătorul e numit, după moda rusească, «Rodion (Radu) Popovici. D-l N. Iorga a identificat pe acest *fiu de popă* cu Radul Tempea, autorul cunoscutei Gramatici de la 1797⁷⁾. Că nu e vorba însă de Tempea, ci de Duma, o

¹⁾ Articolul meu din Revista istorică, I. c.

²⁾ Săvârșită între 1776 și 1780 de Chesarie și Filaret, episcopii Râmnicului. Bianu-Hodos, Bibliografia românească veche, II, sub anii 1776, 1779 și 1790, iar pentru analiza literară a prefețelor, N. Iorga, Istoria literaturii române în sec. XVIII, II, 525—30.

³⁾ Articolul meu citat, I. c.

⁴⁾ Un ms. din 1784, copiat tot la Brașov, de Ioan Zacionea, menționează d. N. Iorga în Două biblioteci de mănăstiri, 29, iar o notiță din 1783 pe un ms. brașovean (No. 3811 din biblioteca Academiei Române) spune „am dat chir Savei tom împăratului Petru Alexievici să-l scrie“.

⁵⁾ Data o dă copistul. Cf. nota ce urmează.

⁶⁾ Biblioteca Academiei Române, ms. No. 3161. Titlurile scrierilor cuprinse în el, la N. Iorga, Studii și Documente, VII, 46, n. 3, no. 4.

⁷⁾ Studii și Documente, I. c. și Două biblioteci de mănăstiri, I. c.

arată atributul «dascălul orașului cetății Coronii», pe care copistul îl dă traducătorului¹⁾, ceia ce n'ar fi putut face, dacă erà vorba de Tempea, care erà mult mai mult de cât un dascăl, — protopop al Brașovului. Ms. lui Zamfir Marcò mai cuprinde și o «istorie a războiului dela cetatea Beciului pe care o au înconjurat Turcii și cu alte limbi», care este, cred, traducerea vreunuia din memorialele sau istoriile ce s'au publicat în Austria și Germania imediat după ridicarea asediului Vienei dela 1683²⁾. Traducerea nu e însă a lui Radul Duma, fiind mult mai veche, anterioară a. 1766, cum dovedește o còpie făcută în acest an după un izvod identic cu acel al copiei brașovene³⁾.

* * *

Ce privește activitatea literară a lui Ioan Duma, ea a fost, până de curând, total ignorată. D-l Furtună a relevat-o, cum am arătat, cel dintâiu, după un ms. miscelaneu de cuprins dogmatic, copiat la 1761⁴⁾, și după traducerea din grecește a scrierii lui Toma de Kempis: *De imitatione Christi*, făcută la 1774⁵⁾. Aceasta nu e însă totul. Căci dela Ioan Duma mai avem: o còpie de pe traducerea «Tâlcuirea lui Andreiu, arhiepiscopul Chesariei-Capadociei, la Apocalipsul Sf. Ioan Bogoslovul», făcută din slavonește, la 1704, din ordinul Mitropolitului Teodosie al Ungro Vlahiei, de ve-

1) N. Iorga, *Studii și Documente*, VII, l. c.

2) V. pentru ele: H. Kábdebo, *Bibliographie zur Geschichte der beiden Türkenbelagerungen Wien's*, Wien 1876, 43 și urm. După sumarele relații bibliografice ce găsesc în această carte, presupun că textul românesc al „Istoriei războiului dela cetatea Beciului“ e traducerea memoriului lui Reuss: *Wahrhaftte und gründliche Relation ueber die den 14 Iulii anno 1683 angefangene, den 12 Septembris aber glücklich auffgeheberte Belaegerung der Kaeys. Haupt-und Residenz Stadt Wienn*, tipărit la Viena în 1683 (Kábdebo, 46—7). Cartea nu există în bibliotecile noastre, să văd dacă presupunerea mea e întemeiată sau nu.

3) *Bib. Acad. Rom.*, ms. No. 3151. Cuprinde și viața lui Petru cel Mare, versiunea mai veche, tradusă din italienește în grecește și din grecește în românește la 1749. V. N. Iorga, *Istoria literaturii române în sec. XVIII*, I, 504—6 și D. Russo, *Studii și Critice*, 113 nota.

4) *Teologia Sff. Părinți*. Ms. No. 2467, în biblioteca Academiei Române. V. anexa III.

5) D. Furtună, *Revistă istorică*, l. c.

stitul Damaschin episcopul și dascălul¹⁾, cum și o Psaltichie românească din 1751²⁾). Ms. acesta din urmă, unul din cele mai frumoase exemplare de acest fel de scrieri ce ne-au rămas din trecut, e important și prin faptul că ne descopere unde și-a făcut Ioan Duma școala muzicală și și a însușit limba grecească și învățătura teologică ce posedă.

Intr'adevăr, din titlul Psaltichiei sale românești, vedem că el și-a întocmit scrierea în Țara Românească, «în zilele prea luminatului Domn Ioan Grigorie Ghica Voevod, păstorind în arhierescul scaun al Mitropoliei prea sfințitul și de Dumnezeu trimisul chir Neofit»³⁾). Aci dar, în mediul superior de cultură din Țara Românească, poate chiar la curtea Mitropolitului Neofit, pentru care a întocmit Psaltichia⁴⁾, și-a făcut Ioan Duma școala de muzică și și-a însușit limba grecească și cunoștințele teologice trebuitoare, pentru ca, întors acasă, la Brașov, în 1759, să ne dea: 1) la 1761 «Teologia Sfinților Părinți», un miscelaneu de scrieri privitoare la deosebirile dogmatice ce făceau obiec-tul disputei dintre cele două biserici, de Apus și de Răsărit⁵⁾, dispute ce au preocupat în mod deosebit pe Brașoveni în lupta lor împotriva unirii cu biserica Romei în mai tot cursul sec. XVIII⁶⁾; 2) la 1774, traducerea din grecește a scrierii, de mai multe ori menționată până acum, «De imitatione Christi» a lui Toma de Kempis⁷⁾.

1) Ms. No. 2489, bib. Acad. Rom. Titlul și stihurile dela sfârșit ale lui Ioan Duma, la N. Iorga, Două biblioteci de mănăstiri, 25—29. Pe lângă Apocalips, ms. mai cuprinde: 1) Cazania sfântului părintelui nostru Efrem Sirul la preobrajnia Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Is. Hs. 2) Omilia și învățătura sfântului părintelui nostru Ioan Zlatoust, Arhiepiscopul Constantinopolei, la sfânta și marea Piatdesiatniță, cum că o puteare întocma au dat Hs. prin duhul sfânt tuturor Apostolilor și de biserică și de credință, pe carea au întemeiat Hs. biserica sa.—Pentru traducerea în românește a Apocalipsului și alte mss. ce o mai cuprind, v. Alex. Lăpădatu, Damaschin episcopul și dascălul, București 1906, 12.

2) Ms. No. 4305, bib. Acad. Rom. V. anexa IV.

3) Anexa IV.

4) Se vede aceasta din faptul că fiecare foaie are imprimată pe dânsa pecetea Mitropolitului, un fel de „ex libris“ al timpului.

5) Cuprinsul în anexa III.

6) N. Iorga, Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria, I, cap. XVI și XVII.

7) D. Furtună, I. c.

Aceste sunt scrierile lui Ioan Duma. Terminând înșirarea lor, trebuie să mai arătăm că autorul lor se vede a fi avut o deosebită predilecție pentru stihuire, căci toate ms. rămase dela dânsul (traducerea din Toma de Kempis n'am văzut-o) cuprind, la sfârșit, stihuri originale. D-l N. Iorga a tipărit stihurile alcătuite de Ioan Duma «după suma capetelor ce se află la Apocalips»¹⁾, iar în anexele ce urmează se publică stihurile lui «cătră iubitorii de Hs. cântăreți și cătră celălalt pravoslavnic norod a Țării Românești» din Psaltichie²⁾.

A N E X E

I.

Prologul cărții Ratului nou ce să numește Limonarion.

1. Ms. No. 1314, bib. Acad. Rom. La sfârșit (f. 96 v.), înaintea scării:

«Sfârșitul cu ajutoriul lui D(u)mn(e)zeu a cărții lui Ioan Mosh, care carte să chiamă Livade d(u)hovniciasă (metaforiceaște într'acest chip să înțeleage) că precum din lunca sau livadea cea bine înflorită cu tot felii de flori, albinile multe felii de dulcetuuri strâng și adună roadă dulce în stupina cea pementească, așa dară și căți vor ceti aciastă carte din viețile sfinților, ca din niște flori vor culege roadă d(u)hovniciasă și îndeletnicire d(u)mnezeiască, carii cei ce o vor săvârși în locul cei pemintești va dobândi împărăția cea cerească. Această carte s'au aflat în vivliothica părinților celor vechi sau scriitorilor bisericești, în tomul al doilea, grecește și latinește, și fiind că grecește nu să află cu numărul întreg, cum este latinește, și văzând răvna sfinții sale părintelui Ștefan Ivanov del(a) Brașov că pohteaște a fi întreagă, nevoindu-să foarte mult și sf. părintele episcopul del(a) Cernavod(a) Neofit la talmăcirea limbii grecești, cât au fost și mie prin putință, am silit de am talmăcit de pe latinește, ca să fie desăvârșit

¹⁾ Două biblioteci de mănăstiri, 26-8.

²⁾ Anexa IV.

spre folosul celor ce vor ceti și noao lesne ertători.
1774 Sept(emvrie) 20.

«Cucernic și plecat, D(ascalul) *Radul Duma* ot Brașov».

2. Ms. No. 2481, bib. Acad. Rom.

La sfârșit (f. 124 v.), înaintea scării, însemnarea de la ms. precedent, cu sfârșitul astfel completat:

«Și văzându-să răvna sfin. păr. Stefan Ivanovici ot Bolgarseg, fiind preot la aciastă sfă(n)tă bisearică ce iaste hramul sfă(n)t. făcătoriuului de minuni Nicolae, că pohteaște a fi întregă, nevoindu-să foarte mult și prea osfințitul episcopul de la Cernavodă chiriu chir Neofit, întâmplându-să a fi la Brașov, din întâmplarea vremilor, fiind oaste Turcii cu Muscalii la aceale țări, fiind acea oaste șapte ai, pân' iar s'au făcut pace, care acest prea cuvios episcop au fost tălmăcitor la limba grecească de s'au scris de acest cuvios preot, fiind silitor la limba latinească și dum. chir dascal Radul Duma, de s'au putut desăvârșit a să tălmăci pe limba rumânească. Și eu cetind la această carte și văzând lucru prea cuvios m'am îndemnat și o am scris: 1777 Ianuar 27».

La încheierea scării (f. 128), se arată că au scris: «Păr. Stefan Ivanovici ot Bolgarseg». Iar după scară (f. 128 v.), cetim următoarea «Voroavă pe scurt», pe care, pentru interesul ei, o dăm în întregime:

«Nu iaste lucru mai cuvios și vrednic de laudă de cât a iubi ori cine învățatura și a aveà osărdie la ceale folositoare. Precum Impăratul Eghipetului Ptolomei, fiind foarte cu mare osărdie întru stăpânirea sa ca să lase vre-o pomenire vreadnică de laudă după sfârșitul vieții sale și așa, având silință, au stâns o sumă mare de cărți, ca la 40 de mii, cu de tot feliul de învățături. Mai în urmă s'au sfătuit cu sfiatnicii săi, fiind toți filosofi, ce lucru ar face să fie mai vriadnic de laudă și așa sfiatnicii lui l-au sfătuit că ce s'ar putea face: să să tălmăcească Biblia de pe limba ovreiască pe limba elinească. Și pentru aceasta foarte s'au bucurat și, având multă silință, s'au isprăvit (precum scrie la istoria împărății sale). Și aceasta au rămas o pomenire vriadnică întru toate neamurile și

limbile. Bine ar fi când s'ar sili toți care au dar dela D-zeu ca să poată și pe alți a-i învăța, mai vărtos cari au darul preoției.

«Numai să viade un lucru necuvios la neamul nostru, că foarte puțini sânt cari au avut și ar putea avia silință a învăța pe alții la ceale folositoare și vriadnice de pomenire. Că întâiu la acest oraș, ce să numește Bolgarseg, ce iaste lângă cetatea Brașovului, la acest oraș iaste o biserică ce iaste hramul sfă(n)t. Nicolae. făcătoriu de minuni, care această biserică s'au zidit la anul 1492. De la acea vreme pân' acum, la anul 1777, nu să află ca să fie fost din preoții care au fost la această sfă(n)tă biserică mai mulți de cât trei, care ar fi avut osărdie a tălmăci și a scrie cărți, care sânt la trebuința și slujba bisearicii, ca să poată înțeleage norodul în limba lor cea rumânească. Căci mai nainte vreme au fost tot cărți pe limba sârbească, iar de vre-o câțiva ai încoace s'au început a să da în stambă cărți bisericești în limba rumânească, care aceale cărți s'au tipărit în Țara Rumânească și țara Moldovii, fiind osărduitori Prințipii acelor țări și arhipăstorii bisearicii, de s'au dat în stambă pentru înțeleagerea neamului rumănesc. Numai puțin folos arată, neavând osărdie neamul nostru a să îndemna la mai multe și a să spori, precum să află la alte limbi, că au osărdie la învățatură și a dobândi pomenire și laudă. Numele acelor trei preoți ce au fost la această sfă(n)tă bisearică: cel dintăiu protopop Radu Tiampea, ce s'au pristăvit la anul 1742 Mai 14; al doilea păr. Theodor, fiul protopop Florea Băra(n), ce s'au pristăvit la anul 1742 Ianuarie 5; al treilea păr. Stefan Ivanovic, care acum să află cu viață. Acești trei au fost. Care după aceasta, pre care îi va orându D-zeu la aciastă vrednicie, să-i lumineze și să-i întărească întru pravoslavnică credință a paște turma cea cuvântătoare..... Amin. Anul 1777 Ianuarie 30».

3. Ms. No. 2485, bib. Acad. Rom.

La sfârșit (ff. 172 v. și 173), înaintea scării, însemnarea de la ms. 1314, cu următoarele mici deosebiri în text: «sf. parohului Stefan d(u)hovnicului del(a) Brașov», în loc

de «sfinții sale părintelui Stefan Ivanov del(a) Brașov» și «Brașov 1780 Iun(ie) 2, Dascălul Rad(ul) Duma», în loc de «1774 Sept(emvrie) 20, cucernic și plecat D(ascălul) Radul Duma».

II.

Pășunea oilor celor cuvântătoare.

Ms. No. 1431, bib. Acad. Rom.

«Pășunea oilor celor cuvântătoare sau pentru datoriia păstoriului d(u)hovnicesc și cum să cade a-ș paște încredințata lui turmă cuvântătoare, întâi tălmăcită de pe limba greciască în cea părintească limbă a noastră românească, de zmeritul între clirici, didascălul Radul Duma, cântărețul sf(in)tei bisearici Brașovulul, unde să prăznuiaște hrumul sf. Nicolae arhiereul del(a) Miralichiiia făcătoriu de minuni, la anii de la zidirea lumii 7288, iar de la nașterea D(o)mnului Is. Hr. 1780 Decem(vrie)1».

La sfârșit (f. 138 v.), înainte de scară, nota copietorului: «Sfârșit și lui D(u)m(ne)zeu laudă, ca celui ce mi-au ajutat de am început și am și sfârșit, anul 1784 Noem(vrie) 7, zmerit între preoți: popa Nica(?), paroh Cernat».

Ms. mai cuprinde: «Insemnare pentru câteva capete de la pravilă, pentru mai lesne aflare» (ff. 141—2)».

III.

Teologia S(i)ntilor Părinți.

Ms. No. 2467, bib. Acad. Rom. Cuprinde:

«Pentru cum seamănă copiii tătâni-său sau maică-sa și de unde să hrănește coconul în pântecelul mâini-sa și pentru copiii ce să nasc ologi sau într'alt chip betegi și schimonosiți și de ce lucru să află așa» (ff. 2 v.-3).

«Vorova dela Bela Țrcov, adecă de la Biserica Albă— a cinstului părinte a lui Ioanichie Galeatovschii, carele iaste de rânduiala lui S-tăi Vasilie cel Mare, ritorul de Kiev, cu dumnealui Picarschii Ezovitul, spui-toriul de cazanii al lui Cazimir craiul leșesc. Pentru eparhiia beserecii care o au avut-o la gazda Canțelariului celui mare a Corunii și de o seamă de slujitori a credin-

ței catholicești cu deadinsul ascultată și însemnată, iar după aceia pre rând scrisă și tipărită pre limba leșească; deacii mai pre urmă tălmăcită și rumănește, leat 7188, iar de la întruparea lui Hs. Dumnezeu 1600 (sic)» (ff. 6-19).

«Cuvânt înainte la cartea cia de răspuns în protiva Râmlenilor a celui dintru st(i)nți părintelui nostru Nil, arhi-ep(i)scopul Solunului, că nu fiește cum, nici după întâmplare, ci după cea de mult descoperire a lui Dumnezeu, s'au făcut depărtarea lor de la sf(ă)nta săbornicească și apostolească bisearică a Răsăritului și de la dreapta credință creștinilor» (ff. 20—43).

«Intrebări și răspunsuri pentru leagea a treia ce s'au izvodit, adecă Uniea» (ff. 44—66).

«Dovediri pentru purcederea D(u)hului sf(ă)nt de la Ta-tăl numai, iar nu și de la Fiiul» (ff. 70—80).

«Cazanie pentru cei ce stau înprotiva obiciaiurilor legii ce ține bisearica Răsăritului» (ff. 81—89).

«Pentru ungerea cu sf(ă)ntul mir» (ff. 89—92).

«Pentru isповедanie» (ff. 93—94).

«Pentru maslu» (f. 94).

«Taina preoției» (ff. 94 v.—96).

«Pentru cinstea sfințelor icoane» (ff. 96 v.—97 v.).

«Pentru cinstea sfintei cruci» (ff. 96 v.—99).

«Pentru cinstea prea curatei fecioare Mariei maicii D(o)m-nului» (ff. 99—100 v.).

«Pentru cinstea sfinților» (ff. 100 v.—102).

«Cum că sfinții să roagă pentru noi» (ff. 102 v.—103 v.).

«Pentru sf(ă)ntul post» (ff. 103 v.—105 v.).

«Pentru ruga bisearicii carea să face pentru vii și pentru morți» (ff. 105 v.—107 v.).

«Pentru protivnicii că nu cred că vor merge în Iad» (ff. 107 v.—108).

«Căci mâneacă la bisearică» (ff. 108—109).

«Pentru căci stăm în bisearică în picioare» (f. 109).

«Pentru căci cădește preotul în bisearică» (ff. 109 v.-110).

«Pentru aprinderea lumânărilor în bisearică» (f. 110).

«Pentru metanii ce facem noi» (f. 110 v.).

«Pentru sfințirea apei» (f. 111).

«Pentru prescur și colivă ce aducem la bisearică» (f. 111 v.).

«Pentru oltariu» (f. 112).

«Pentru blago-lovenia ce bl(a)go(slo)vesc preoții cu mâna» (f. 112 v.).

«Pentru odejdii» (f. 113).

«Pentru că noi ne numim fiii Ierusalimului» (f. 113 v.).

«Protivnicii să numesc unii liuterani alții calvini» (f. 114).

«Pentru cinstea a șapte sf(i)nte săboară» (f. 114 v.).

«Șapte taine ale bisearicii» (f. 117 v.).

La sfârșit (f. 120 v.): «Mulțămită, laudă lui Dmnezeu nemărginită, celui ce ni-au ajutat de am văzut aceasta isprăvită. Folos, m(i)lă del(a) Cel de sus celui ce va vrea să citească, cu mângăere întru ceale sufletești să se înoiască. Luat-au sfârșit această carte de scris de plecatul și smeritul întru dascăli Ioan sin Radul Duma. 1761 Avg(u)st 11 dni».

Notiță (f. 121 v.): „Această carte este a mea: Dumitru, feciorul dascălului Radu, ce au fost la Brașov cântăreț la biserică. Și de s'ar întâmplă ca să o fure cineva și nu o va da, să fie afurisit de toți sfinții părinții și de toți vlădicii din București, iar de o va aduce să fie ertat și blagoslovit. Dumitru Cântăreț—1795“.

IV.

Psaltickie românească.

Ms. No. 4305, bib. Acad. Rom.

«Psaltichie rumânească, carea cuprinde întru sine: Anastasima cu propediia și cu tot meșteșugul, cu eothinale și cu checatrare; Stihirariul cu toate samoglasnicile praznicelor celor stăpânești și ale sfinților celor mari, carii să prăznuesc peste tot anul; Stihariul Penticostarului cu sărbătorile Paștilor, de la Sâmbăta lui Lazăr până la Dumineca mare; Catavasiiarul cu toate trebuincioasele cântări ale bisearicii ce să cântă preste tot anul. Așezate cu meșteșugul Psaltichiei pre glasurile grecești, în zilele prea luminatului Domnu Ioan Grigorie Ghica Voevod, păstorind în arhierescul scaun al Mitropoliei prea sfințitul și de Dmnezeu trimisul chir Neofit, la anii de la facerea lumii 7259, iar de la Hs. 1751, luna lui Avgust 1 dni».

Urmează predoslovia:

Cătră cântăreții aceștii cărți și cătră celalalt norod pravoslavnic.

Dovediri din sfânta Scriptură, cum că iaste mai de folos fiește căruia neam creștinesc a cântă și a sărută pre limba sa, de cât pre limba altuia, care n'o înțelege. Sfântul Apostol Pavel, la întâia poslanie cătră Corintheni, cap. 14, sh. 6, zice: Iar acum, fraților, de voi veni la voi grăind în limbi străine, ce voi folosi voao? și altele. Și iarăș mai jos, sh. 11, zice: Iar de nu voi cunoaște puterea glasului (careia iaste cuvântul), fi-voi eu celui ce-m grăiaște ca un varvar. Așijderea și cel ce îmi grăiaște mie, fi-m-va el mie ca un varvar, adecă el mie grăind și el neînțelegând. Sh. 13: Pentru aceasta, cel ce grăiaște în limbă străină, roage-se ca să le și talmăciască, să știe ce au zis. Sh. 14: De mă voi rugă în limbă streină, d(u)hul meu să roagă, iar mintea mea fără de roadă iaste. Sh. 15: Dar cum trebuiaște ruga-mă-voi cu d(u)hul, ruga-mă-voi și cu mintea. Sh. 16: Pentru că de vei bine cuvântă cu duhul (într'altă limbă), dacă cel ce plinește locul celui prost, cum va zice amin, spre mulțumirea ta, de vreme ce nu știe ce au zis. Sh. 17: Tu adecă bine mulțamești în limbă streină, ci celalalt neînțelegând nu să foloseaște. Sh. 18: Mulțamesc lui D(u)mnezeu că mai vartos de cât voi de cât toți grăescu în limbi; ce în bisea-rică voesc a grăi 5 cuvinte cu înțeles ca și pre alții să li folosescu, decât zeci de mii de cuvinte în limbă streină. Sh. 23: Deci de se va adună tot săborul împreună și toți vor grăi în limbi și vor întră și cei proști și cei necredincioși, au nu vor zice că aț(i) nebunit? Și mai tot capul acesta pentru aceasta scrie. De unde se cunoaște cât sânt mai de folos dmnezeștile laude și rugăciunile ceale cu înțeles de cât ceale făr' de înțeles. Și precum zice și sfântul apostol Iacov, fratele Domnului: că pre cum trupul făr' de suflet iaste mort și nesimțit, așa și ruga și cântarea cea făr' de înțeles către lauda și cinstea lui D(u)mnezeu înaintea celor ce nu o înțeleg, moartă iaste și nesimțită. Că au trecut lauda lui D(umne)zeu și cântarea și fiind închisă în limbă streină, nu știe ce au zis nici s'au îndulcit de dumnezeștile cuvinte, care sânt hrana, bucuriia și mângâerea sufletelor celor iubitoare de D(u)mnezeu.

Și alte multe mărturii spre aceasta se află în sf(i)nte Scripturi, carea pentru scurtaria le las. Numai puține am a zice pentru oarii carii defaimă și hulesc limba noastră cea rumânească, zicând că iaste grozavă și necuvioasă. De care lucru de vreme ce pizma nu suferă ciale de folos, unii ca aceiia bine să știe că fiește care om limba lui întru carea s'au născut i să pare a fi mai frumoasă și mai lesne de cât toate limbile, pentru că D(u)mnezeu nu caută la frumuseția limbii, nici îi trebueaște aciasta, ci la înțelesul minții și la umilința inimii; să nu îl cinstim cu buzele și cu limba, iar inima și mintea să rămâe deșarte și fără de roadă; după cuvântul sf(ă)ntului Pavel ce zice mai sus. Primiți dar, o, iubitori de dmnezeștile laude, cinstiți părinți și de bun neam boiari și aceiia ce v-a împodobit Dmnezeu cu veselitoarea și de suflet folositoarea musichie, acest dar mare, prin smerita osteneală a unui nevreadnic și mai mic frate al cinstei voastre cei mari, spre a norodului rumânesc mângâiare și, cântând pre dânsa cu înțelegere și cu dulciață sufletească, lăudați pre cel în țroită slăvit Dmnezeu și pre sf(ă)nta maica lui Dmnezeu. Și cu smerenie vă rog, ce ați află greșit, au în cuvinte sau în glasuri, cu d(u)hul blândeții îndreptați și pre noi ertării ne învredniciți, ca și înși-vă desăvârșit ertare să luați, că mână păcătoasă și minte neputincioasă, neînvățată și nevreadnică s'au apucat de lucrul cel vreadnic și lăudat. Deci precum noi am nevoit de l-am așezat după puțință într'această chip, așa și cinstea voastră să nu pregetați a învățarea pre câți le vor pohti, pentru că înmulțindu-se acest dar de D(u)mnezeu talant, împreună să ne învrednicim și platei de la D(o)mnul și a tot stăpânitoriul D(umne)zeu, ca să auzim acel fericit glas, carele au zis cătră sluga aceiia ce luoașe doi talanți, zicând: slugă bună și credincioasă, spre puțin mi-ai fost credincios, spre mai mult te voi pune; intră în bucuriia D(o)mnului tău. Aceluia să cuvine toată mărirea, slava, lauda, cântarea, mare cuviința, putearia, stăpânirea, cinstea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și Sf(ă)ntului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor, amin.

Tuturor preoților, smerit și plecat: Ioan sin Radului Duma Brașovean.

La sfârșit, următoarele stihuri:

Cătră iubitorii de Hs. cântăreți ai aceștii vlaho-musichii și cătră celălat pravoslavnic norod a Țării Rumânești.

O, iubitori de Hs., cinstiți musicotați,
 Cuvioșilor părinți și întru Hs. frați.
 Pravoslavnice norod, limbă rumânească,
 Păzită de Dumnezeu țară creștinească.
 In D(o)mnul să vă bucurați prin sfânta cântare,
 Cu credință, cu nădejde, cu dragoste mare.
 Că iată s'au tălmăcit, spre al vostru foloș,
 Care cu nevoiță de pe grece s'au scos.
 Prin cuvinte rumânești și prin glasuri grecești,
 Inima și sufletul să ți le 'ndulcești.
 Cântând, slăvind, lăudând pe Dumnezeu cel mare,
 Cu dragoste, cu frică, că este Impărat mare.
 Și pre sf(ă)nta Stăpână să o lăudați,
 Cū tot felii de cinste slavă mare să i dați.
 Ca unii Impărătese și Doamne cerești,
 Impreună cu multimea oștilor îngeresti.
 Că ia tuturor iaste folositoare mare,
 Acoperemânt, scăpare și nădejde mare.
 A sfințelor praznice taină cinstiți,
 Cântând cu înțelegere și să o proslăviți.
 Pentru care dragoste vă veți invrednici,
 Impărăție ceriului și veți îndulci.
 In desfătăciunea raiului in veac odihnindu-vă,
 Cu toți sfinții împreună și veselindu vă.
 Luând plata ostenelii voastre însutit,
 Pomeniți-ne și pre noi carii ne-am ostenit.
 Și marele Dumnezeu să vă dăruiască,
 Pace, sănătate întreagă și să vă spăsească.
 Că a lui iaste mărirea, slava și puterea,
 Stăpânirea, cinstea și toată ținerea.
 Tatălui și Fiului și Duhului celui Sfânt,
 Laudă și cântare in ceriu și pre pământ.
 Acum și pururea și in veac făr'de început,
 Și-n vecii vecilor celor fără sfârșit.

Amin !

Din *Biserica ortodoxă română*, 1915, No. 9.

Un început de traducere a Mineiilor la Braşov în 1776.

În legătură cu articolul d-lui D. Furtună din n-l precedent al acestei reviste¹⁾, nu va fi fără interes să se arate că Radul Duma, pe lângă celelalte ale sale lucrări, începuse şi traducerea Mineiilor. El nu avu însă parte să ducă la capăt această mare lucrare a timpului, care fu săvârşită, se ştie, între 1776 şi 1780, de episcopii Râmnicului Chesarie şi Filaret²⁾. Căci abia termină traducerea Mineiului pe Septemvrie, când apărù întâiul Mineiu (pe Octomvrie) al lui Chesarie. Faţă cu lucrarea învăţatului episcop râmnicean, modestul dascăl braşovean înţelese că lucrarea sa nu mai avea rost a continuă. O conţeni deci, de sigur nu fără regretul de a fi fost silit să-şi întrerupă astfel opera cu care voiă poate să-şi încheie activitatea sa de zelos traducător. N'a rămas de la Radul Duma decât traducerea Mineiului pe Septemvrie, care e posibil să se găsească încă la Braşov, la biserica Sf. Nicolae din Şchei, unde traducătorul a fost cântăreţ vre-o câteva decenii.

Faptul mi-e cunoscut d'ntr'o notiţă contimporană (din 17 Iulie 1782), păstrată într'un ms. miscelaneu de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, în proprietatea d-lui preşedinte al «Asociaţiunii», profesor Andrei Bârseanu de la Braşov³⁾, notiţă ce urmează o copie a prefeţei pe care

¹⁾ Revista istorică, 1905, no. 4, pp. 69—73.

²⁾ Cf. Bianu-Hodoş, Bibliografia românească veche, II, supt anii 1776, 1779 şi 1780, iar pentru analiza literară a prefeţelo; N. Iorga, Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea, I, pp. 525-30.

³⁾ Ms. cuprinde, între altele, şi o cronică în legătură cu trecutul Românilor din Şcheii Braşovului, deosebită în multe privinţe de aceia a lui Radu Tempea, cronică din care s'au publicat câteva fragmente în foaia «Dreptatea» din Braşov: n-rele 5, 7 şi 8 din 1905.

Radul Duma o făcuse traducerii sale,—identică poate cu cea semnalată de d. N. Iorga ca fiind transcrisă și pe un Mineiu de Râmnic (pe Septemvrie)¹⁾ de la biserica neunită din Mediaș²⁾.

Iată notița.

«Acest vrednic de laudă dascăl Radul Duma, fiind cu mare osârdie și având mare dar de la Dumnezeu, multe cărți au tălmăcit de pe limba letenească, grecească și sârbească pe limba rumânească. Și văzând că ar fi de mare folos a să tălmăci și cele 12 Mineae sârbești pre înțelesul neamului rumănesc, s'au îndemnat a le tălmăci și a le scrie pe limba rumânească, începând de la luna lui Septemvrie (care aceal Mineiu de la această lună l-au tălmăcit și l-au scris, care la acest Mineiu au scris și această predoslovie, care și eu văzând acest lucru cuvios și vrednic de laudă, am scris)³⁾.

«După ce au isprăvit această lună a lui Septemvrie, vrû și celelalte 11 luni a le tălmăci și a le scrie,—numai văzând că s'au îndemnat preaosfințitul episcop al Râmnicului chiriu chir Chesarie, fiind plin cu învățatură și având multă râvnă asupra neamului rumănesc, au început aceale 12 luni a le tălmăci și a le da în stambă în limba rumânească, care la toate lunile au scris predoslovii foarte cu multe învățături și istorii de la vechii Romani, cari, la acele vremi, fiind idolatrii, făcea multe laude și podoabe idolilor, care acest prea-cuvios și plin de învățatură episcop s'au săvârșit de la această lume la anul 1780, Ianuar 9⁴⁾. Care acest dumnezeesc lucru rămânând nesăvârșit, s'au rugat ca să aibă silința a-l săvârși acel prea-cuvios și iar plin de învățatură episcop Filaret, care, și acesta având multă osârdie, s'au silit și a săvârșit pe deplin aciaste 12 luni. Și la toate lunile sânt și predos-

¹⁾ Se știe că Mineiul pe Septemvrie de la Râmnic, în deosebire de celelalte, nu are prefață. Cf. Bianu-Hodoș, o. c., p. 267.

²⁾ N. Iorga, Scrisori și inscripții ardelene și maramureșene, I (= vol. XI/1 din Studii și Documente), p. 133.

³⁾ Precedă în ms. notița de față.

⁴⁾ Data e luată din notița tipărită la sfârșitul prefeței Mineiului de Râmnic pe Martie. Cf. Bianu-Hodoș, o. c., p. 244.

lovii, precum s'au scris. Numai la luna lui Septemvrie nu s'au scris predoslovie,—ce pricină va fi, nu se știe.

«Numai acest vrednic și cuvios dascăl Radu Duma, fiul răposatului părinte Dimitrie¹⁾, ce au fost preot și nameasnic la această biserică din Bolgarseg, ce iaste hramul sfântului făcătoriuului de minuni Nicolae, care acest vreadnic de laudă, neavând parte de preoție, au rămas dascăl și cântăreț la aciastă biserică. Că, precum s'au scris, având mare dar de la Dumnezeu, de au talmăcit și au scris multe cărți pe înțelesul limbii rumânești, s'au îndemnat de au talmăcit și au scris luna lui Septemvrie, care la aciastă lună au scris și predoslovie, precum se arată la acest Mineiu, care cumpărându-l un pravoslavnic creștin, l-au dăruit la acea sfântă biserică²⁾. Pentru aceasta se cuvine a lăuda și a binecuvânta tot pravoslavnicul creștin pre cei ce să osărdesc la ceale folositoare. Căci la neamul nostru cel românesc foarte puțin(i) să află cu acest dar. Numai milostivul Dumnezeu să ne lumineze cu mila și darul Sfinției Sale, amin. Anul 1782, Iulie 17».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din *Revista istorică*, 1915, No. 6.

¹⁾ Așa dar Dimitrie Duma a fost tatăl, nu fratele lui Radul, cum presupune d. Furtună (l. c., p. 71). El e menționat ca preot la biserica Sf. Nicolae între 1725 și 1756. Cf. Sf. Sînghe, Documente privitoare la trecutul Românilor din Șchei, I (Brașov 1901), pp. 70, 223, 233, 240; II (Brașov 1902), p. 336, și Acelaș, în Istoria bisericii Șcheilor, p. 219.

²⁾ Sf. Nicolae din Brașov.

Câteva documente din vremea luptelor împotriva Unirii.

Documentele ce urmează sunt declarațiile a treisprezece preoți și diaconi din Ardeal, cari, în fața Mitropolitului din București, se lapadă de Unire și se reîntorc la vechea lor credință ortodoxă. Afară de primul și de ultimul, toate celelalte sunt din vremea luptelor religioase provocate în Ardeal de agitația împotriva Unirii a călugărului sârb Visarion Sarai în 1744 (v. G. Bogdan-Duică, *Călugărul Visarion Sarai*, Caransebeș 1896 și A. Bunea, *Episcopul Ioan Inocențiu Klein*, Blaș 1900, cap. XI),—lupte al căror rezultat fu întoarcerea la ortodoxie a o mulțime de preoți și credincioși români-uniți de peste munți. Aceasta în deosebi în părțile de miazăzi ale țării, în comitatele Belgradului, Sibiiului și Făgărașului, unde, după raportul episcopului unit al Muncaciului, Manoil Olsavszki, trimis de Curtea din Viena la 1746 în Ardeal, să cerceteze starea bisericii române unite după refugiul lui Inocențiu Klein la Roma, răul a început dela venirea lui Visarion: «ab ingressu Callugeri Vissarionis». Cincizeci și cinci de preoți, relatează episcopul rutean, au usurpat, în aceste părți, stola preoților uniți, abătând poporul dela Unire. Pe șaptesprezece dintre ei, toți din jurul Sibiiului, continuatorii operei de propagandă a lui Visarion, Olsavszki îi și arată cu numele (Bogdan-Duică, *op. cit.*, 23-24 și Bunea, *op. cit.*, 200).

Preoții aceștia uniți întorși la ortodoxie, trebuind să-și reguleze, și din punct de vedere formal, noua lor situație,

e natural să se fi adresat pentru aceasta în primul loc arhierelui celui mai de aproape și, în acelaș timp, mai cu autoritate: Mitropolitului din București, șeful ierarhic dinnainte de Unire al bisericii române ardelen. Dovadă sunt documentele ce publicăm mai jos, scoase dintr'o condică a Mitropoliei Ungrovlahiei ce se păstrează azi în bib. Academiei Române (ms. No. 603, ff. 382—86; cuprinsul la I Bianu și R. Caracaș, *Catalogul manuscriselor românești*, II, 371 — 74), documente prin care se arată că dela Decemvrie 1744 până la Iulie 1745 unsprezece preoți ardeleni întorși la ortodoxie veniră la București pentru ca'n fața Mitropolitului de aci, Neofit, să se lapede solemn de Unire.— Acești preoți sunt: 1) Mateiu din Cornățel (com. Sibiului), având martori pe Ioan din Săcădate (acelaș comitat) și pe Iosif din Porumbacul de jos (com. Făgărașului), 2) Irimie din Alba Iulie, 3) Pavel din Racovița (com. Sibiului), 4—5—6) Ioan, Petre și iar Ioan din Petrilaca (com. Belgradului), 7) Crăciun din Bogata (com. Turdei), 8) Ioachim din Mișcrac (com. Belgradului), 9) Șandru din Ilimbav (com. Sibiului), 10) Andreiu din Zoltan (com. Belgradului) și 11) Gheorghe din Mucundorf (acelaș comitat),

Pe lângă aceștia, documentele noastre mai numesc: pe Constantin din Rășinari (com. Sibiului), care se lapadă de Unire trei ani înainte de mișcarea lui Visarion, la 1741, și pe Stan din Beclean (com. Făgărașului), care face acelaș lucru mult mai târziu, în 1787. Acest din urmă e, desigur, un caz izolat de trecere la ortodoxie, de felul căruia se mai petrec chiar și azi în Ardeal, necum 'nainte vreme, când organizațiile celor două biserici românești de acolo erau mai puțin consolidate. Cel dintăiu însă poate să se fi făcut sub influența stăruirii în legea veche a comunității bisericești a neguțitorilor companiști greci din Sibiu.

1.

Eu diac(on) Costandin din țara Ardealului ot Rășinariu, fiind hirotonit diac(on) de Vlădica Ardealului chir Inochentie, care este uniat cu Papistaș(ii), și nevrând eu să fiu la Unia lor și ponturile care au priimit ei din biserica Apusului, am lăsat țara mea și am venit aici în Țara Rumânească, la preosfințitul Mitropolit chir Neofit, poftind darul preoții dela sfinția sa,—întâi lepădându-mă din toată inima mea de toate ponturile Uniaților și să fiu până la moartea mea al sfintii și săborniceștii bisearici a Răsăritului. Și câte priimește această sfintă bisearică a Răsăritului, priimescu și eu cu toată inima mea. Iar de m-aș întoarce la acele ponturi ale Unii, să fiu supt anathemă. 1741 Dec(emvre) 15.

Eu diacon Constandin Ardeleanul, ot Rășinariu, cu mâna mea am scris și priimesc toate mai sus scrise.

2.

Eu diacon Mathei din țara Ardealului, den satul Cornățelul, ținutul Sibiiului, fiind hirotonisit diiacon de Vlădica Inochentie al Ardealului, care iaste uniat cu Papiștașii, și nevrând eu să fiu la Unăția lor și puncturile care au priimit ei den besearica Apusului, am lăsat țara mea și am venit aici în Țara Rumânească, la prea sfințitul părintele Mitropolitul Ung(rovlahiei) chir Neofit i poftind darul preoției dela prea sfinția sa,—întâi lepădându-mă de(n) toată inima mea de toate puncturile Unăției și să fiu până la moarte mea al sfintei soborniceștii și apostoleștii besearici a Răsăritului. Și câte priimește această sfântă besearică a Răsăritului, priimescu și eu cu toată inima mea. Iar mergând la țara mea, de mă voiu întoarce iarăș la credința Unăției și la puncturile lor, să fiu făr'de darul preoției și supt anathemă. Pentrucă așa m'am prinsu și

m'am făgăduit: mai bine să mor, decât să mă mai întorc la Unație și la puncturile lor. Dec(embrie) 29 dni, 7253 (=1744).

Eu diiaconul Maptheiu Ardialianul din sat Cornățel, din țanu(tu)l Sibiiului, cu mâna mea supt aciaste m'am iscălit și priemescu toate câte scrie mai sus.

Eu Ioan dela Săcădate, din ținutul Sibiiului, mărturisesc pentru acest mai sus Mafthei, cum că iaste hirotonit diiacon de Inochentie Uniatul.

Eu popa Iosif dela Porumbacul de jos mărturisesc pentru acest mai sus Mafthei, cum că iaste hirotonit diacon de Inochentie Uniatul.

3.

Adecă eu popa Irimiia din țara ungurească, den orașul Belg(r)a(d), den ținutul varmeghiei Belgradului, fiind hirotonisit diacon și preot de Vl(ă)d(i)ca Inochentie al Ardealului, carele iaste uniat cu Papistașii, și nevrând eu să fiu la Unația lor și puncturile carele au priimit ei den besearea Apusului, am venit aici în Țara Rumânească, la preasfințitul părintele Mitropolitul Ungrov(lahiei) chir Neofit, poh-tind să iau blagoslovenie dela sfinția sa, să fiu al bisea-ricii Răsăritului,—întâi lepădându-mă den toată inima mea de toate puncturile Unației și să fiu pân' la moarte mea al sfintei soborniceștii și apostoleștii bisearici a Răsăritului. Și câte priimește aciastă sfă(n)tă besearică a Răsăritului, priemescu și eu cu toată inima mea. Iar mergând la țara mea, de mă voiu întoarce iarăș la credința Unației și la puncturile lor, să fiu făr'de darul preoției și supt anathema. Pentru că așa m'am prinsu și m' am făgăduit: mai bine să moriu, de cât să mă mai întorc la Unație și la puncturile lor. Fev(ruarie) 21 dni, l(ea)t 7253 (=1745).

Eu popa Irimie diinū orașul Belgradū, cu mina me supt aciasta m'a(m) iscălitū și priimescū totū chite scr(i)e ma(i) susū.

Eu pop(a) Costandin de la Olten(i) mărturisăscu cum că știu că este hirotonit preot de Vlădica Inochentie.

4.

Adec(ă) eu popa Pavel ot Racoviț(a), ținut(ul) Sibiul, fiind hirotonit preot de Vl(ă)d(ic)a Gheorghie al Moldovii și dup(ă) ce m'am dus la casă-m(i), în țara ungurească, căzând la Unie și acum nevrând să mai fiu la Unația Papistașilor și ponturile care am priimit de la bisearic(a) Apusului, cunoscându-m(i) greșala, am venit aici în Țar(a) Rum(ă)nească, la prea sfințit părintele Mitropolitul U(n)grov(lahiei) chir Neofit, pohtind să iau blag(o)slovenie de la sfinția sa, să fiu iar al bisearicii Răsăritului,—întăi lepădându-m(ă) den toată inima mea de toate ponturile Unații și să fiu pân(ă) la moartea mea al sfintei soborniceștii și apostoleștii bisearicii Răs(ă)ritului. Și câte priimește aciastă sfântă bisearic(ă) a Răs(ă)ritului, priimesc și eu cu toată inima mea. Iar mergând la țara mea, de mă voiu întoarce iarăș la credința Unații și la ponturile lor, să fiu făr'de darul preoții și supt anathema. Pentru că așa m'am prinsu și m'am făgăduit: mai bine să moriu, de cât să m(ă) mai întorc la Unație și la ponturile lor. Mart 18 dni, 7253 (=1745).

Eu popa Pavel ot Racoviță, din ținutul Sibiului, cu mâna mia am iscălit aciastă iscălitur(ă) și priimesc toate câte scrie mai sus.

Eu pop(a) Costandin din mah(a)laoa Oltenilor mărturisescă pentru acest preot anumea Pavel, precum îl știu preot (hirotonit) de Gheorghie Mitropolitul Iașilor.

5.

Adecă eu popa Ion, ce sânt hirotonisit de Inochentie Uniatul, ce sânt den satul Petralac, din ținutul Beligradului, și eu po[pa] Petre și popa Ion ot tam, ce sântem hirotonisiți de episcopul Cervenu, dup'ce ne-am dus acas' în țara ungurească, am căzut la Unație și acum nevrând

ca să mai fim la Unația Papistașilor și puncturile ce am priimit de la besearica Apusului și cunoscându-ne greșala noastră, am venit aici în Țara Rumânească, la prea sfințitul părintele Mitropolitul Ungrovlahiei chir Neofit, pohtind să luom bl(a)goslovenie de la sfinția-s(a), să fim iarăș ai besearicii Răsăritului,—întăi lepădându-ne din toată inima noastră de toate puncturile Unației și să fim pân' la moartea noastră ai sfintei soborniceștii și apostoleștii besearici a Răsăritului. Și câte priimește această sfântă besearică a Răsăritului, priimim și noi, cu toată inima noastră. Iar mergând la țara noastră, de ne vom întoarce iarăș la credința Unației și la puncturile lor, să fim făr'de darul preoției și supt anathema. Pentru că așa ne-am făgăduit și ne-am prinsu: mai bine să murim, de cât să ne mai întoarcem la Unație și la puncturile lor. Și ne-am iscălit supt aciasta cu mâinele noastre. Ap(ril) 1 dni, l(ea)t 7253 (=1745). BCU Cluj / Central University Library Cluj

Eu popa Pătru de la Petrilaca, din ținutul Beligrad, cu mâna mea supt aciasta am iscălit și priimesc toate câte scrie mai sus.

Eu popa Ioan de la Petrilaca, din ținutul Bălgradului, cu mâna mea supt aciasta m'am iscălit și priimesc toate câte scrie mai sus.

Eu popa Ion ot Petrilaca, din ținutul Belgradului, cu mâna mea supt aciasta am iscălit și priimescu toate câte scrie mai sus. Eu popa Ionă.

6.

Adecă eu popa Crăciun, ce sânt hirotonisit de răposatul Daniil Mitropolitul Ungrovlahiei și sânt șezătoriu în Bogata, în ținutul Turdei, și eu popa Ioachim, ce sânt hirotonisit iar de acest Vlădică Daniil și sânt șezătoriu la Mișcrac, ținutul Belgradului, după ce ne-am dus acasă, în țara ungurească, am căzut la Uniație și acum nevrând ca

să mai fim la Unația Papistașilor și puncturilor ce am priimit de la besearica Apusului și cunoscându-ne greșala noastră, am venit aicea, în Țara Rumânească, la prea sfințitul părintele Mitropolit Ungrovlahiei chir Neofit, pohtind să luom blagoslovenie de la sfinția sa, să fim iarăș ai besearicii Răsăritului,—și întâi lepădându-ne din toată inima noastră de toate puncturile Unației și să fim pân' la moarte noastră ai sfintei săborniceștii și apostoleștii besearici a Răsăritului. Și câte priimește această sfântă besearică a Răsăritului, priimim și noi, cu toată inima noastră. Iar mergând la țara noastră, de ne vom întoarce iarăș la credința Unației și la puncturile lor, să fim făr'de darul preoției și supt anathema. Pentru că așa ne-am făgăduit și ne-am prinsu: mai bine să murim, de cât să ne mai întoarcem la Unație și la puncturile lor. Și ne-am iscălit supt aciasta cu mâinile noastre. Iun(ie) 7 dni, l(ea)t 7253(=1745).

Eu popa Crăciun de la Bogata, din ținutul Turdii, cu mâna mea suptă aciasta am iscălit și priimesc toate câte scrie mai sus.

Eu popa Ioachim de la Mișcracū, de la ținutul Belgradului, cu mâna mea suptu aciasta am iscălit și priimescu toate câte scrie mai sus.

7.

Adecă eu diacon Șandrul dela țara ungurească, de la satul Ilimbav, ținutul Nocrii(hiu), fiind hirotonisit diacon de Vlădica Inochentie al Ardealului, carele iaste uniat ca Papistașii, și nevrând eu să fiu la Unația lor și puncturile care au priimit ei din besearica Apusului, am lăsat țara mea și am venit aicea în Țara Rumânească, la prea sfințitul părintele Mitropolit Ungrovlahiei chir Neofit, pohtind darul preoției de la prea sfinția sa,—întâi lepădându-mă cu toată inima mea de toate puncturile Unației și să fiu pân' la moarte mea al sfintei săborniceștii și apostoleștii be-

searici a Răsăritului. Și câte priimește aciastă besearică a Răsăritului, priimescu și eu, cu toată inima mea. Iar mergând la țara mea, de mă voiu întoarce iarăș la credința Unației și la puncturile lor, să fim făr' de darul preoției și supt anathema. Pentru că așa m'am prinsu și m'am făgăduit: mai bine să moriū, decât să mă mai întorcu la Unație și la puncturile lor. Iul(ie) 6 dni, 7253(=1745).

Iao diacomū Șandru din țara ungurescă, din satū Ili(m)bav, de ținutu Nocrîi(hiu), cu mâna me suptu aciasta amu iscălit și priemescu toate câte scriu mai sus.

8.

Adecă eu popa Andrei dela Zoldan, din ținutul varmeghiei Beligradului, carele sânt hirotonisit diacon și preot de Vlădica Inochentie Uniatul, și eu popa Gheorghe de la Mucondorfu, ținutul varmeghiei Beligradului, carele sânt hirotonisit diacon și preot de Episcopul Daniil dela Roman, episcopîia din Moldova, și în urmă am căzut la Unație, deci noi ne mai vrând să fim la Unația lor și puncturile care au priimit ei din besearica Apusului, am lăsat țara noastră și am venit aicea, la prea sfinția sa prea sfințitul Mitropolit al Ungrovlahiei chir Neofit, pohtind să luom blagoslovenie de la sfinția sa, să fim iarăș ai besearicii Răsăritului. Și câte priimește aciastă besearică a Răsăritului, priimim și noi cu toată inima noastră. Iar mergând la țara noastră, de ne vom întoarce iarăș în credința Unației la puncturile lor, să fim făr' de darul preoției și supt anathema. Pentru că așa ne-am prinsu și ne-am făgăduit: mai bine să murim, de cât să ne mai întorcem în Unația Papistașilor și la puncturile lor. Meș Julie 11 dni, l(ea)t 7253(=1745).

Eu popa Andreiu dela Zoltan, din ținutul Belgradului, cu mâna mea supt aciasta amu iscălit, priimescu t(o)ate câte scriu mai sus.

Eu pop(a) Gheorghie dela Mucu(n)dorfu, din ținutul Bel-

gradului, cu mâna mia supt aciasta am iscălit și priimescu toate câte scrie mai sus.

9.

Adică eu popa Stan, (din) satul Beclean, ținutul Făgărașului, sud (sic) Ardeal, fiind hirotonit preot de Episcopul Climent al Râmnicului și după ce m'am dus la casă-mi, în țara ungurească, căzând la Unie și acum nevrând să mai fiu la Unăția Papistașilor și ponturile care am priimit de la biserica Apusului, cunoscându-m(i) greșala, am venit aici, în Țara Rumânească, la prea sfințit părintele Mitropolit al Ungrovlahiei chir Grigorie, potînd să iau blagoslovenie de la prea sfinția sa, să fiu iar al bisearicii Răsăritului,—întăi lepădându-mă din toată inima mea de toate ponturile Unăției și să fiu până la moartea mea al sfintei soborniceștii și apostoleștii bisearici Răsăritului. Și câte priimește această sfântă bisearăică a Răsăritului, priimesc și eu cu toată inima mea. Iar mergând la țara mea, de mă voiu întoarce iarăș la credința Unăției și la ponturile lor, să fiu făr' de darul preoției și supt anathema. Pentru că așa m'am prins și m'am făgăduit: mai bine să mor, de cât să mă mai întorc la Unăție și la ponturile lor. 1787 Iulie 3, Luni.

Eu popa Stană ot satu Beclean, ținut(ul) Făgăraș, cu mâna mea am iscălită aciasta iscălitură și priimesc toate câte scrie mai sus.

Din *Biserica ortodoxă română*, 1915, No. 7.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Doi cărturari brașoveni din sec. XVIII	3
Un început de traducere a Mineiilor la Brașov în 1776.	18
Câteva documente din vremea luptelor împotriva Unirii.	21

BCU Cluj / Central University Library Cluj

